

HNÍZDNÍ VÝSKYT HÝLA RUDÉHO (*CARPODACUS ERYTHRINUS* PALL.) VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH V LETECH 1993 - 1994.

Nesting of scarlet grosbeak (*Carpodacus erythrinus* PALL.) in East Bohemia in 1993 - 1994.

Vladimír LEMBERK

1. ÚVOD

Hýl rudý (*Carpodacus erythrinus* PALL.) je rozšířen v palearktické oblasti. Východní hranice jeho areálu se dotýká Tichého oceánu, západní hranice rozšíření není stálá (HUDEC a kol., 1983) a od 30. let 20. století se postupně posouvá na západ do Evropy (ŠŤASTNÝ a BEJČEK, 1991). V České republice dochází během posledních přibližně třiceti let k jeho postupnému šíření od severovýchodu, přičemž jeho první hnízdění na území východních Čech bylo zjištěno v r. 1968 v Krkonoších (MILES, 1969).

2. METODIKA

Pro zjištění současného hnízdního výskytu hýla rudého ve východních Čechách (v hranicích bývalého Východočeského kraje) byly využity jak vlastní výsledky terénního průzkumu regionu tak ústní či písemná sdělení ornitologů (v přehledu vždy citovaná). Za základ byly brány číslované čtverce mezinárodního síťového mapování. Pro podrobnější zachycení rozšíření hýla rudého v regionu východních Čech byly velké kvadráty síťového mapování rozděleny na čtvrtiny (čtverce a, b, c, d) a v nich byla graficky znázorněna početnost hnízdicích párů (početnost do a nad 10 párů), případně mimohnízdni výskyt. Hnízdění bylo rozděleno do tří kategorií průkaznosti: prokázané, pravděpodobné a možné, v souladu s mezinárodně dohodnutými kritérii (ŠŤASTNÝ a kol., 1987).

Poděkování:

Uvedený výzkum by bylo obtížné provádět samostatně. Proto jsem rád, že mohu na tomto místě jmenovitě poděkovat za pomoc a ochotné sdělení svých výsledků kolegům F. Bártovi, T. Bělkovi, M. Černému, P. Elederovi, J. Flouskovi, V. Hlaváčovi, I. Kunstmüllerovi, J. Rejlovi, J. Součkovi, K. Weidingerovi a Z. Volfovi.

3. VÝSLEDKY

V následujícím přehledu jsou uvedeny jednotlivé kvadráty, v nichž byl hýl rudý

zjištěn, s udáním lokalit (katastr obce), celkové početnosti ve čtvrcích **a, b, c, d** a pozorovatele (údaje bez jména jsou výsledky autora).

5258

Mýtiny, Nový Svět, Harrachov, Paseky n.J., Dolní Rokytnice, Horní Rokytnice, Rýžoviště, Studená, Františkov (vše FLOUSEK in litt.)

5258 a,c,d - všude do 10 párů, b - asi 15 párů (1993)

5259

Horní Mísečky, Pančavská louka (1320 m n.m.), Dolní Mísečky, údolí Bílého Labe, Bedřichov, Špindlerův Mlýn, Labská, Klínové boudy, Panoráma (vše FLOUSEK in litt.)

5259 a,b,d - všude do 10 párů, c - asi 20 párů (1993)

5260

Úpské rašeliniště (1420 m n.m.), Horní Malá Úpa, Dolní Malá Úpa (vše FLOUSEK in litt.)

5260 b - asi 5 párů, c,d - asi po 15-20 párech (1993)

5261

Horní Lysečiny, Horní Albeřice (FLOUSEK in litt.)

5261 c - asi 5 párů (1993)

5358

Vysoké nad Jizerou (5 párů), Benešov u Semil (2 páry), Dolní Sytová (2 páry) 5358 a - 5 párů (1994), c - 2 páry (1994), d - 2 páry (1994)

5359

Vitkovice, Benecko, Štěpanická Lhota, Mrklův, Přední Labská, Vrchlábí (přímo ve městě - MILES, 1991), Strážné, Lahrový boudy, Hořejší Vrchlábí (vše FLOUSEK in litt.)

5359 a,b,d - všude 5-10 párů (1993)

5360

Kotelské boudy, Pec pod Sněžkou, Velká Úpa, Temný Důl, Horní Maršov, Dolní Lysečiny, Rudolfov, Svoboda nad Úpou, Dolní Maršov, Hertvíkovice (vše FLOUSEK in litt.)

5360 b - asi 15-20 párů, a,d - po 5-10 párech (1993)

5361

Horní Albeřice, Dolní Albeřice, Suchý Důl, Rýchory, Žaclěf, Mladé Buky, Babí, Kalná Voda, Sklenářovice (vše FLOUSEK in litt.)

5361 a - asi 12-15 párů, c - 5-10 párů (1993)

5363

Horní Teplice (1 zpív. M)

5363 c - 1 pár (1994)

5458

Košťálov (3 zpív. MM)

5458 a - 3 páry (1994)

5459

Kunčice nad Labem, Prosečné (vše FLOUSEK in litt.)

5459 b - ojedinělý výskyt (1993)

5461

Dolní Staré Buky (FLOUSEK in litt.)

5461 d - 1 pár (1993)

5463

Česká Metuje (2 zpív. MM, 1 hnízdo)

5463 c - 2 páry (1994)

5560

Mokřady u rybníka Bubnovky - Miletín (2 zpív. MM)

5560 a - 2 páry (1994)

5562

Ratibořice (2 zpív. MM), Slatina nad Úpou (3 zpív. MM, 1 hnízdo)

5562 c - 5 párů (1994)

5563

Velké Poříčí (1 zpív. M), Česká Čermná (3 zpív. MM)

5563 a - 1 pár (1994), c - 3 páry (1994)

5663

Olešnice v Orl. horách (4 zpív. MM, 2 hnízda), Rzy (2 zpív. MM)

5663 b - 6 párů (1994)

5664

Deštné v Orl. horách (zde od r.1978 - BĚLKA a VOLF, 1979, v r.1979 již 12 zpív. MM - VOLF, 1980) - 25 zpív. MM a 4 hnízda, Ošerov (12 zpív. MM, 3 hnízda), Trčkov (13 zpív. MM), Bedřichovka (4 zpív. MM, 1 hnízdo)

5664 c - 37 párů (1994), d - 17 párů (1994)

5764

Orlické Záhoří (12 zpív. MM, 2 hnízda), Černá Voda (3 zpív. MM), Řičky (3 zpív. MM), Jedlová v Orl. horách (9 zpív. MM, 1 hnízdo)

5764 a - 9 párů (1994), b - 15 párů (1994), d - 3 páry (1994)

5765

Neratov, Nová ves, Podlesí (celkem asi 20 zpív. MM), v tomto čtvrci poprvé v r.1980 (ŽDÁREK, 1983)

5765 c - 20 párů (1994)

5858

Žehuňský rybník (Žehuň) - 1 pár na tahu, samice chycena (6.8.1991 - MUSIL (ed.), 1992), hnízdění nepravděpodobné (5858 c)

5859

Rohovládova Bělá - 1 F odchycena na tahu (24.5.1993 - ŠTANCL et ŠTANCLOVÁ, 1995), hnízdění nepravděpodobné (5859 d)

5864

Javornice (1 zpív. M)

5864 a - 1 pár (1994)

5865

České Petrovice (5 zpív MM, 1 hnízdo), Klášterec nad Orlicí (3 zpív. MM),
Vrchní Orlice (4 zpív. MM), Bartošovice v Orł. horách (3 zpív. MM)

5865 a - 7 párů (1994), c - 3 páry (1994), d - 5 párů (1994)

5866

Horní Lipka a Prostřední Lipka (celkem 30 párů 1993 - SOUČEK in verb.), Horní
Morava (2 hnízda - ČERNÝ, 1993) - v údolí Moravy celkem 5 párů (ČERNÝ,
1993), Dolní Lipka (5 zpív. MM)

5866 c - asi 5 párů (1994), d - 35 párů (1993)

5965

Těchonín (1 zpív. M, 1 hnízdo)

5965 b - 1 pár (1994)

5966

Červená Voda (5 párů 1993 - SOUČEK in verb.)

5966 b - 5 párů (1993)

6062

Poděčely - louky u Novohradky (1 zpív. M - WEIDINGER in verb.)

6062 c - 1 pár (1993)

6162

Rvasice - mokřady u Novohradky (2 zpív. MM)

6162 a - 2 páry (1994)

6166

Krasíkov (3 zpív. MM, 1 hnízdo)

6166 a - 3 páry (1994)

6260

Zubří (2 zpív. MM), Trhová Kamenice - mokřady u Chrudimky (5 zpív. MM, 2
hnízda), Trhovokamenické rybníky (4 zpív. MM), Podmoklany (2 páry 1993 -
KUNSTMULLER in litt., zde již od r.1988 - 1 pár HLAVÁČ in litt.)

6260 b - 11 párů (1994), d - 2 páry (1993)

6261

Stružinec (1 zpív. M), rybník Januš (2 zpív. MM), mokřady Barchaneckého
potoka u Stanu (3 zpív. MM), rybník Krejcar u Kameniček (8 zpív. MM 1994,
zde poprvé r.1988 4 páry - ELEDER a PŘÍHODA, 1989), Hlinsko v Čechách -
Hamry (2 zpív. MM), Hlinsko v Čechách - Ratajské rybníky (1 zpív. M -
BÁRTA in verb.)

6261 a - 3 páry (1994), b - 1 pár (1993), c - 3 páry (1994), d - 10 párů (1994)

6262

Svratouch (5 zpív. MM, 2 hnízda), Svratka (10 zpív. MM), Čachnov (1 zpív.
M), Františky (3 zpív. MM), Rychnov (2 zpív. MM, 1 hnízdo), Chlumětín (1
zpív. M 1993 - ELEDER in litt.)

6262 a - 2 páry (1994), b - 3 páry (1994), c - 16 párů (1994) a d - 1 pár (1993)

6263

Borová u Poličky (2 zpív. MM)

6263 c - 2 páry (1994)

6358

Lipnice nad Sázavou (v r.1990 1 pár - KUNSTMULLER, 1992, tamtéž r.1991 1
pár, v letech 1992 a 1993 nezjištěn - KUNSTMULLER in litt.)

6358 c - 1 pár (1990-1991)

6359

Havlíčkův Brod - u řeky Sázavy (1 zpív. M 1993 - HLAVÁČ in litt.)

6359 c - 1 pár (1993)

6360

Sobíňov (3 zpív. MM - zde již od r.1988 - HLAVÁČ in litt.), Nové Ransko (2
zpív. MM)

6360 b - 5 párů (1994)

6361

Rybník Řeka u Krucemburku (3 zpív. MM, 1 hnízdo - zde již od r.1989 -
HLAVÁČ in litt.), Herálec (2 zpív. MM)

6361 a - 3 páry (1994), b - 2 páry (1994)

6362

České Křižánky, Milovy, Březiny (celkem v nivě Svratky mezi Křižánky a Bře-
zinami 40-45 zpív. MM) - zde poprvé r.1988 4 páry - ELEDER a PŘÍHODA,
1989; v roce 1990 zde hnízdilo 6 párů - ELEDER in litt.

6362 a,b - celkem 40 - 45 párů (1994)

6363

Korouhev (1 zpív. M)

6363 b - 1 pár (1994)

6459

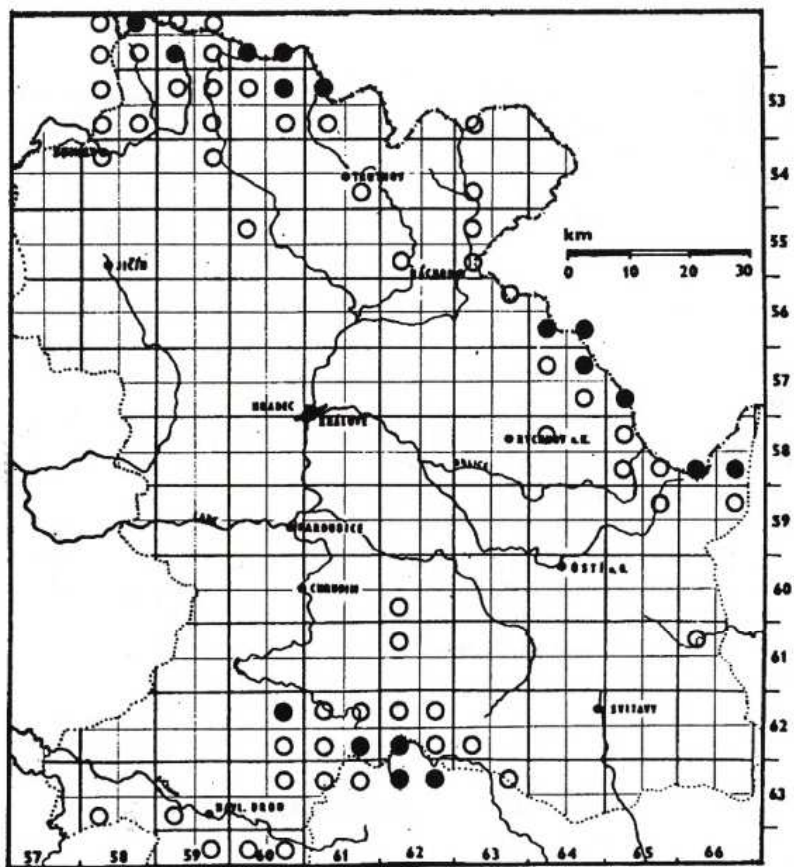
Bartoušov (Bartoušovský močál) - 1 pár (KUNSTMULLER in litt.)

6459 b - 1 pár (1993)

6460

Přibyslav až Ronov nad Sázavou (13 zpív. MM, 2 hnízda) - zde poprvé 1986
(ŠŤASTNÝ a BEJČEK, 1991)

6460 a,b - celkem 13 párů (1994)

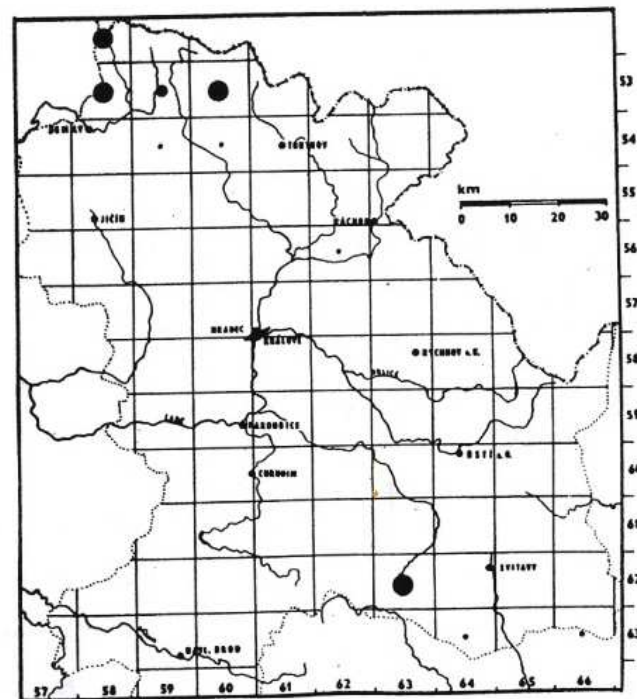

Obr. 1: Hnízdní rozšíření hýla rudého (*Carpodacus erythrinus*) ve východních Čechách v letech 1993 - 1994.

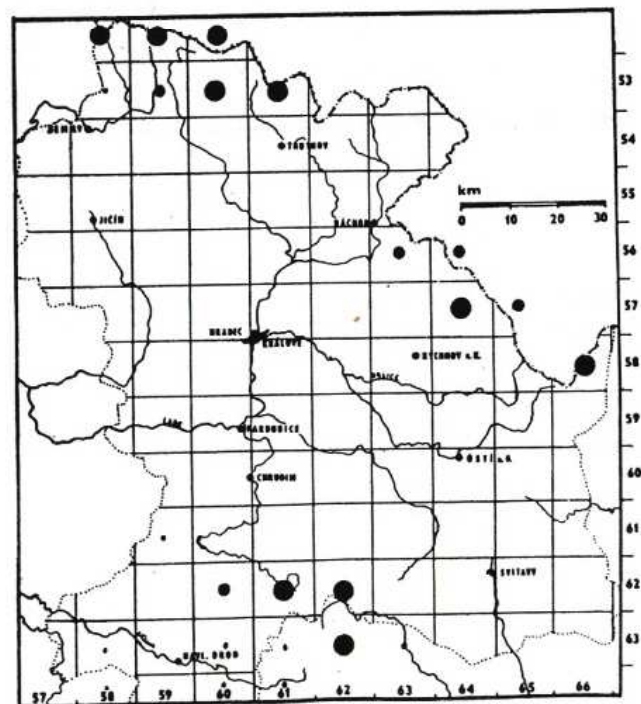
Fig. 1: The breeding distribution of Scarlet Rosefinch (*Carpodacus erythrinus*) in East Bohemia within 1993 - 1994.

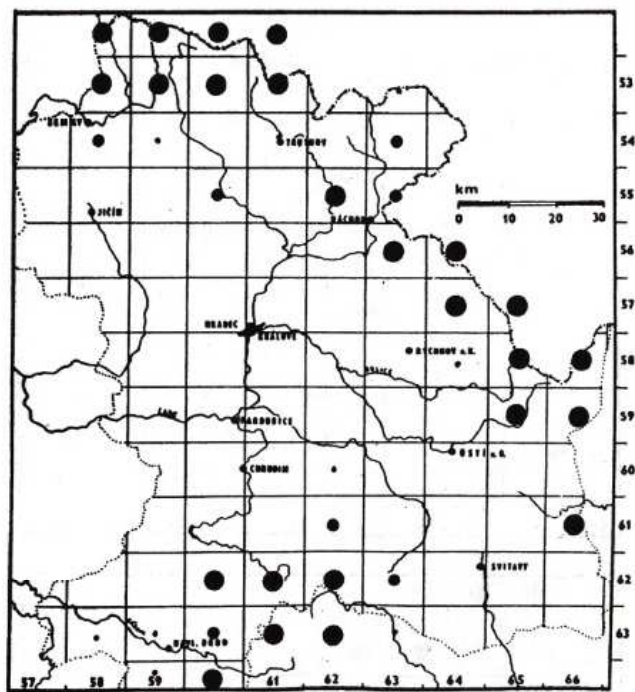
- hnízdění > 10 párů (breeding > 10 pairs)
- hnízdění ≤ 10 párů (breeding ≤ 10 pairs)

1973 - 77

1985 - 89

1993 - 94

Obr. 2: Srovnání rozšíření hýla rudého (*Carpodacus erythrinus*) ve východních Čechách v letech 1973 - 1977 (ŠŤASTNÝ a kol., 1987), v letech 1985 - 1989 (ŠŤASTNÝ a BEJČEK, 1991) a 1993 - 1994.

Fig. 2: Comparison of distribution of Scarlet Rosefinch (*Carpodacus erythrinus*) in East Bohemia within 1973 - 1977 (ŠŤASTNÝ et al., 1987), 1985 - 1989 (ŠŤASTNÝ et BEJČEK, 1991) and 1993 - 1994.

hnízdění (breeding) ● prokázané (confirmed)
 ● pravděpodobné (probable)
 • možné (possible)

4. DISKUSE A ZÁVĚR

V letech 1993 - 1994 byl zaznamenán hnízdni výskyt hýla rudého ve 41 čtverci mezinárodního síťového mapování, rozkládajících se na území regionu východních Čech. V letech 1973 - 1977 byl tento výskyt zaznamenán pouze v 10 čtvercích (ŠŤASTNÝ a kol., 1987) a v letech 1985 - 1989 jen ve 24 čtvercích na území východních Čech (ŠŤASTNÝ a BEJČEK, 1991).

Celkový počet hnízdících párů odhaduji v letech 1993 - 1994 ve zkoumaném území na 450 - 550 párů. Je to podstatný nárůst početnosti oproti minulosti, vzhledem k tomu, že v letech 1985 - 1989 odhadovali ŠŤASTNÝ a BEJČEK (1991) celkový počet hnízdících párů v celé ČR na 370 - 400.

Již tradičně leží těžiště výskytu hýla rudého ve východních Čechách v horských oblastech (Orlické hory, Kralický Sněžník, Českomoravská vrchovina a zejména Krkonoše, kde jen na území KRNP odhaduje jeho početnost FLOUSEK in litt. na 80-100 párů v r.1989). Hýl rudý k hnízdění vyhledává především vlhké louky podél potoků a řek a otevřená travnatá údolí se soliterními keři a stromy. Průměrná nadmořská výška všech hnízdišť na území východních Čech byla 647 metrů nad mořem (max. Úpské rašeliniště 1420 m, min. Poděčely na Chrudimsku 275 m), přičemž 73 % zjištěných lokalit v r.1993 - 94 leželo v nadmořské výšce 500 - 800 metrů. V tomto výškovém rozpětí hnízdilo 83 % párů.

Plošné šíření hýla rudého se týká zejména podhůří, kam sestupuje podle větších řek (Úpa, Metuje, Labe, Jizera, Orlice, Svratka, Chrudimka, Sázava) a v jejichž údolních nivách nezřídka hnízdí. Nové lokality v podhůří byly objeveny zejména v Podkrkonoší (Košťálov, Kunčice n.L., Prosečné, Dolní Staré Buky, Miletín, Ratibořice, Slatina n.Ú.), v Broumovské vrchovině (Česká Metuje, Velké Poříčí), v Třebovské vrchovině (Krasikov) a v podhůří Orlických hor (Javornice) a Českomoravské vrchovině (Poděčely, Rvasice).

Je pravděpodobné, že šíření druhu směrem z hor k nížinám bude pokračovat. Stejně lze předpokládat, že hýl rudý zvýší svoji hnízdni hustotu nejen v dosud málo osídlených oblastech (Železné hory, Broumovská kotlina, střední tok Tiché i Divoké Orlice), ale i na stávajících hnízdištích.

5. SOUHRN

V letech 1993 - 1994 bylo zjištěno hnízdni rozšíření hýla rudého (*Carpodacus erythrinus* PALL.) na území východních Čech. Početnost hnízdících párů je odhadována na 450 - 550 párů. 73 % zjištěných východočeských lokalit leželo v nadmořské výšce 500 - 800 m, v tomto výškovém rozpětí hnízdilo 83 % párů. Ze srovnání s dřívějšími výzkumy je patrné šíření druhu hlavně do podhorských oblastí Krkonoš, Orlických hor a Českomoravské vrchoviny i zvýšení jeho celkové početnosti.

SUMMARY

Scarlet grosbeak (*Carpodacus erythrinus* PALL.) was found nesting in East Bohemia in 1993 - 1994. The density of nesting couples is estimated to be 450 - 550

couples. 73 % of nesting places were found to be 500 - 800 m. above sea level, where 83 % of the couples were nesting. Evident is the spreading of the species above all to foothill of Giant Mountains, Orlické mountains and Czech-Moravian highland.

LITERATURA

- BĚLKA, T., VOLF, Z., 1979: Hýl rudý (*Carpodacus erythrinus*) v Orlických horách. Živa, 3: 109.
- ČERNÝ, M., 1993: Závěry z průběhu nultého ročníku VVT na Kralickém Sněžníku. Zpravodaj VČP ČSO, 10: 10-17.
- ELEDER, P., PŘÍHODA, J., 1989: Hnízdění hýla rudého (*Carpodacus erythrinus*, Pallas 1770) a čečetky zimní (*Carduelis flammea*, Linnaeus 1758) ve Žďárských vrších. Vlastivědný sborník Vysočiny, odd. věd přír., IX: 219-221.
- HUDEC, K., et al., 1983: Fauna ČSSR. Ptáci 3/II. Academia, Praha: 1070-1077.
- KUNSTMULLER, I., 1992: Hnízdění hýla rudého (*Carpodacus erythrinus*) u Lipnice nad Sázavou v okrese Havlíčkův Brod. Panurus, 4: 77-79.
- MILES, P., 1969: Der Karmingimpel (*Carpodacus erythrinus* Pall.) als Brutvogel im Gebiet des Riesengebirge-Nationalparkes. Opera Corcontica, 6: 85-91.
- MILES, P. (ed.), 1991: Přehled ornitologických pozorování v roce 1991. Prunella, p. 13.
- MUSIL, P. (ed.), 1992: Ornitologická pozorování. Zprávy ČSO, 35: 18.
- SOUČEK, J., 1992: Hnízdění a potrava hýla rudého v Jeseníkách. Živa, 4: 180-181.
- ŠTANCL, L., ŠTANCLOVÁ, H., 1995: Druhý zástih hýla rudého (*Carpodacus erythrinus*) na Bohdanečsku. Panurus, 6.
- ŠTASTNÝ, K., RANDÍK, A., HUDEC, K., 1983: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v ČSSR - 1973/77. Academia, Praha: 440-441.
- ŠTASTNÝ, K., BEJČEK, V., 1991: Šíření hýla rudého (*Carpodacus erythrinus* Pall.) v Českých zemích. Panurus, 3: 27-36.
- VOLF, Z., 1980: Některé zajímavější poznatky z ornitologického průzkumu Orlických hor. Práce a studie, 12: 166-167.
- ŽDÁREK, P. (ed.), 1983: Ornitologické zajímavosti. Sborník VČP ČSO, 4: 75.

ADRESA AUTORA:

Mgr. Vladimír Lemberk
Východočeské muzeum
Zámek čp. 2
530 02 Pardubice